AFRIKA FILM FESTIVAL

LANG LEVE DE CONGOLESE FILM?

Met de veelbesproken Zuid-Afrikaanse film SHIRLEY ADAMS, goed voor de Signisprijs op het filmfestival van Amiens, begint half april de jubileumeditie van het Afrika Filmfestival (AFF) in Leuven. Ook Open Doek, het festival in Turnhout van de wereldfilm, en Cinema Zuid in Antwerpen, programmeren tal van Afrikaanse films. Blikvangers van deze 15de editie van het AFF zijn LE JOUR OU DIEU EST PARTI EN VOYAGE en MON VOISIN, MON TUEUR, beide films rond de genocide in Rwanda, het meesterlijke TEZA, de nieuwste Claire Denis WHITE MATERIAL, het prachtige Sahara-document VENTS DE SABLE ET FEMMES DE ROC, CEMETERY STATE, de omnibusfilm 8 en het controversiële CASANEGRA uit Marokko.

GUIDO CONVENTS

Voor het eerst in de geschiedenis van het festival werden er op de jongste Berlinale maar liefst vijf films uit Congo voorgesteld waarvan er vier van Congolese filmmakers. Enkele maanden voordien had het internationale documentaire filmfestival in Leipzig eveneens de Congolese documentaires AINSI DIT KELUKA (Georges Kabongo), ENTRE LA COUPE ET L'ELECTION (Monique Phoba, Clarisse en Guy Kabeya), SILENT RESPONSE (Makela Pululu, DRCongo/Zuid Afrika) en *Le boxeur aux gants rouges* (Gulda El Magambo en Douglas Nt uit Lubumbashi) vertoond. Geen toeval en voor een belangrijk deel het onrechtstreekse resultaat van de werking van het Leuvense Afrika Filmfestival. In 1999 ontdekte het AFF in het archief van de Brusselse filmschool, het Insas, de film *Auguy* van de Congolees Djo Tunda Wa Munga (°1972). De school wilde de film niet vrijgeven omdat het naar hun normen een onding was. De cineast had immers zijn opleiding zonder eindexamen en diploma afgesloten. Hij was door de reactie van de school op zijn film zo ontzet, dat hij met de filmwereld brak. Het AFF kon via omwegen de film te pakken krijgen, liet de kopie in het Nederlands en het Engels ondertitelen, vertoonde hem met succes in Leuven en stuurde hem naar tal van filmfestivals waar hij prompt de ene na de andere prijs voor beste kortfilm wegkaapte (Milaan, Sydney, Burkina Faso). Djo Munga keerde daarop naar zijn oude liefde terug, de film, en vestigde zijn productiehuis in Kinshasa. Daar groeide hij uit tot een veelgevraagd filmmaker voor NGO's, de BBC, internationale instellingen en Scandinavische en Britse productiehuizen. In 2007 draaide hij onder meer *Mon histoire,... Papy* in het kader van de aidspreventie in Congo en in 2008 *Sanering Kinshasa*. Beide films worden in België gedistribueerd. In oktober 2009 begon hij met de productie van zijn lang verwachte langspeelfilm *Viva Riva* die in het najaar af zal zijn. Ondertussen leidt Djo in Kinshasa workshops en is hij coproducent voor plaatselijk jong talent. Het zijn vier door Djo's geproduceerde films van jonge Congolese filmmakers, die hij zelf heeft opgeleid en met als titel CONGO IN FOUR ACTS voor de Berlinale werden geselecteerd. Deze films zijn eveneens te zien op deze edities van het AFF en Open Doek. Dieudo Hamadi & Divita Wa Lusala vertellen in *Ladies in Waiting* (24') de alledaagse problemen in de kraamkliniek van Kinshasa. Vrouwen die bevallen mogen het hospitaal pas verlaten als ze de rekening hebben betaald. Een hele opgave en de meeste vrouwen kunnen dan ook met hun pasgeborenen niet weg. In de twee films van Kirpi Katembo Siku

KINSHASA SYMPHONY

gaat het enerzijds om de verloedering van de stad die de verspreiding van ziekten in de hand werkt (*Symphonie Kinshasa*, 15') en anderzijds om een familie die in het mijnstadje Kipushi, in een erg vervuilde omgeving probeert te overleven (*After the Mine*, 15'). Patrick Ken Kalaa snijdt een politiek geladen onderwerp aan; de persvrijheid en de corruptie in Congo. Hij portretteert een jonge journaliste wiens vader, een opposant van het regime, destijds werd vermoord.

De vijfde film uit Congo, *Kinshasa Symphony* (90'), die in Berlijn furore maakte, werd gedraaid door de Duitsers Claus Wischmann en Martin Baer. Ze tonen de kracht van Congolezen die door hun religieuze samenhorigheid en zonder middelen, vaak met zelf gemaakte instrumenten, erin slagen om symfonische muziek te brengen. De filmmakers volgen een vijftal orkestleden en schetsen zo het dagelijks leven in Kinshasa. Het orkest maakt deel uit van de religieuze beweging van de 'profeet' Simon Kimbango die in de jaren twintig een beweging tegen het kolonialisme op de been bracht. Het bijzondere aan deze film is dat in vergelijking met *Katanga Business* of *Congo River* van Thierry Michel de Belgische invalshoek totaal afwezig is. Geen nostalgische terugblik naar het koloniale of naar de Belgische aanwezigheid in het land. *Kinshasa Symphony* richt zich op de werking van de Kimbangisten die met hun orkest (van meer dan 200 leden) en met het oog op het vieren van de 50ste verjaardag van Congo een groot concert in openlucht brengen voor de bevolking. Het is het zicht- en hoorbaar verzet tegen de armoede, het doemdenken en de nostalgie naar de repressietijd van de koloniale jaren.

Het gerenommeerde documentaire filmfestival van Leipzig vroeg begin 2009 of het AFF hen niet kon helpen om een speciaal Afrika-luik voor het festival uit te bouwen. Het AFF bracht hen in contact met een aantal Congolese cineasten. Georges Kabongo, Guy Kabeya, Clarisse Muvuba en Monique Phoba, Makela Pululu werden naar Leipzig uitgenodigd. Kabongo werkt al sedert de jaren negentig voor Antenne A., een van de meest bekeken Congolese commerciële tv-stations. Samen met de directeur van deze televisie, de Vlaming Pol [illegible]

taires vertoond zoals *Les Messagers* (26') – over een religieuze beweging die de buitenlandse godsdiensten afwijst omdat ze de identiteit en de cultuur van de Congolese bevolking zouden hebben verminkt. De vertoning van de film in 2008 op het AFF sloeg in als een bom. Tijdens de opnames van een vervolg overleed de hoofdacteur en Kabongo besloot een soortgelijke beweging, verwant met het Kimbangisme, te volgen. Het was deze productie die als AINSI DIT KETUKULA in oktober 2009 in Leipzig te zien was. ENTRE LA COUPE ET L'ÉLECTION gaat op zoek naar de voetballers die in de jaren zeventig en tachtig deel uitmaakten van de Zaïrese voetbalploeg die de Afrika Cup won en in Duitsland voor de wereldtitel ging. Makela Pululu is een Congolese filmer die als vluchteling in Zuid-Afrika leeft. Hij vertelt in zijn films over de moeilijkheden die hij met zijn dochter en zijn zoon heeft. Ze worstelen met hun identiteit en kunnen geen begrip opbrengen voor het verleden van hun vader die zijn kinderen overbeschermt. De confrontatie met zijn zoon in SILENT RESPONSE werd in Leipzig erg emotioneel onthaald.

De eerste Congolese langspeelfilm *La vie est belle* wordt in 1985 gedraaid door wijlen de Belgische cineast Benoît Lamy en Mweze Nganura. De musical met de wereldvermaarde zanger Papa Wemba in de hoofdrol wordt wereldwijd een hit. Een jaar later gaat Mweze weg uit Congo omdat de politieke en economische toestand het hem onmogelijk maakt om nog films te produceren. Vanaf 1965 werken de meeste filmmakers in het land voornamelijk voor de nationale tv-zenders RTNC-1 en RTN-2. Dictator Mobutu is uitsluitend in televisie en niet in film geïnteresseerd. De politieke en economische crisissen in de jaren tachtig maken dat in het buitenland zich een hele pléiade Congolese filmers manifesteren zoals Balufu Bakupa-Kanyinda, Jean-Michel Kibusi (animatiefilmer) Monique Phoba, Zeka Laplaine en Joseph Kumbela. In de jaren negentig vertegenwoordigen ze samen met Mweze Ngangura de Congolese film. Begin jaren 90 ondergaat Zaïre een grondige verandering, gekenmerkt door de liberalisering van de media, het verdwijnen van Mobutu van het politieke toneel en de nieuwe naam van het land: Democra- [illegible]

"société civil" die zowel met radio als met filmvoorstellingen de democratische bewustwording wil promoten. Zo is er in Goma het centrum Yolé waarin Petna Ndaliko Katondolo met zijn broer en vrienden via het danstheater met fictiefilm en documentaire starten. De betrachting van Ndaliko is in de eerste plaats: eigenzinnige films maken. Hij wil verhalen vertellen die hij op een esthetische wijze in beeld brengt. Medewerkers van het centrum groeien uit tot cineasten en enkele ook tot acteurs. Met als krachtig voorbeeld *Hakika* (2008) van Amanda Uwimana met Sperantia Sikuli en Jeremi Kantondolo, een fictiefilm over de impact van verkrachtingen... De productie van het centrum wordt ter plaatse tijdens een jaarlijks filmfestival aan de bevolking getoond en is ondertussen zowel in de Verenigde Staten als in Brazilië te zien. Ndaliko produceert eveneens geregeld voor de Nederlandse televisie. In Bukavu maakt de organisatie 3Tamis met onder anderen Frank Mwese reportages en fictiefilms die op de lokale nationale televisie RTNC als op een openluchtfilmfestival te zien zijn. In tal van grote steden geven zowel Europeanen als Amerikanen workshops over filmproductie, acteren, enz. Een voormalige medewerkster van het AFF, Rosa Spaliveiro, slaagt erin om voor het eerst in juni 2008 een Congolees nationaal filmfestival (PICHA) in Lubumbashi te organiseren. Zij kan hiervoor rekenen op de steun van de provinciegouverneur, het Frans cultureel centrum, en de contacten die het AFF in Congo heeft gelegd. Cineasten uit diverse productiecentra zijn aanwezig en werken voor het eerst samen om een Congolese Vereniging van Filmmakers op te richten. In 2009 wordt dat idee door Aimé Banza Tshibamba in Kinshasa overgenomen. Hij zorgt ervoor dat nieuwe films aan het AFF kunnen worden bezorgd. Vergeleken met pakweg vijf jaar geleden zijn het films van een zekere kwaliteit. MALGRÉ MOI (18', 2008) van Jules Koyagile Nzokoli Jules bekijkt het dagelijks leven vanuit het perspectief van een oude ijsverkoper in Kinshasa, *Le temps* van RTNC televisie is een van de betere soaps die in Kinshasa op de tv te zien zijn. Een nieuwe generatie animatiefilmmakers tenslotte laat zich gelden en start met een